

Förbifart Mörbylånga

Arkeologisk utredning 2024

L2024:96 & L2024:97, Mörbylånga socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län, Öland

Kenneth Alexandersson

Arkeologisk rapport 2025:05

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Förbifart Mörbylånga

Arkeologisk utredning 2024

L2024:96 & L2024:97, Mörbylånga socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län, Öland

Författare	Kenneth Alexandersson
Copyright	Kalmar läns museum 2025
Redaktion	Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte och frågeställningar	10
Metod och genomförande	11
Resultat	13
Tolkning och åtgärdsförslag	15
Referenser	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

Under perioden oktober–november 2024 genomförde Kalmar läns museum/Museiarkeologi sydost en arkeologisk utredning för en planerad förbifart vid Mörbylånga kyrkby. Den planerade vägsträckningen är drygt 2 kilometer lång och skall passera genom åkermarken söder och öster om kyrkbyn. Förbifarten skulle innebära att den tunga trafiken från bl.a. kycklingslakteriet

Guldfågeln fortsättningsvis inte behöver köra igenom kyrkbyn.

Vid utredningen framkom två lokaler. I den nordöstra delen framkom en fyndplats för flinta (L2024:96) och i den sydvästra delen framkom boplatslämningar (L2024:97) som utgjordes av bl.a. härdar, kulturlager och en keramikbit.

Inledning

Under oktober-november 2024 genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk utredning inför anläggandet av en ny förbifart vid Mörbylånga kyrkby som skulle innebära att den tunga trafiken från Mörbylånga industriområde inte behöver köra igenom kyrkbyn. Trafiken skall i stället ledas runt via

förbifarten som skall gå över åkermarken öster om Mörbylånga kyrkby. Inför omläggningen beslutade Länsstyrelsen i Kalmar län om att det behövdes en arkeologisk utredning för att konstatera om det planerade arbetsföretaget skulle komma att beröra några oregistrerade arkeologiska lämningar.

Topografi och fornlämningsmiljö

Mörbylånga socken ligger på södra Öland, med kalmarsund och fastlandet i väster. I den västra delen av socknen finns en rik jordbruksbygd som sträcker sig längs hela Mörbylångadalen. I den östra delen av odlingsmarken höjer sig topografin kraftigt i den Västra landborgen, vars högsta del i socknen ligger på cirka 50 m ö.h. Öster om landborgen ta det Stora Alvaret vid. Ett kargt område med en tunn jordmån där kalkstenen på många ställen ligger i öppen dager.

Den varierade geologin och topografin i området gör att landskapsbilden varierar kraftigt beroende på var man befinner sig. Samtidigt innebär detta att också att fornlämningsbilden uppvisar en tydlig rumslig variation. De flesta av områdets gravar ligger antingen uppe på den västra landborgen eller på någon av strandvallarna närmare Kalmarsund, medan huvuddelen av de kända boplatserna ligger i åkermarken nere i själva Mörbylångadalen. Många av de kända boplatserna registrerades i samband med Ölandsprojektets specialinventering efter sten- och bronsåldersboplatser (Alexandersson 2015). En av Mörbylångadalens mer spektakulära stenålderslämningar utgörs av en samling med tre gravar i form av gånggrifter. Gravarna återfinns uppe på den Västra landborgen i Mysinge, strax norr om Mörbylånga socken. Den sydligaste av gånggrifterna i Mysinge (L1956:2595) har blivit undersökt vid tre olika tillfällen: 1907, 1937 och 2004 (Arne 1909; Alexandersson 2005). Skeletten som framkom vid Arnes undersökning 1908 har analyserats vid ett flertal tillfällen (t.ex. Lidén 1995). Ett relativt stort antal skelett har dessutom ¹⁴C-daterats och visar att graven har en lång brukningsperiod, tidigneolitikum–bronsålder (Ahlström 2004, 2009, Pappmehl-Dufay 2006). Drygt 30 meter från en av

de andra gånggrifterna (L1956:1563) genomfördes en schaktövervakning i samband nedläggningen av en elledning. Vid denna undersökning noterades inga spår efter samtida lämningar i anslutning till graven (Alexandersson 2024). Ser man till aktiviteter och boplatser som är samtida med gånggrifterna återfinns de nere i Mörbylångadalen, nedanför landborgen.

I anslutning till den nu genomförda utredningen finns ett flertal registrerade fornlämningar. Inom ett avstånd på en kilometer från den planerade vägsträckningen finns femton boplatser och tio fyndplatser från stenåldern samt åtta järnåldersgravar. Ingen av de närliggande lämningarna har varit föremål för arkeologiska undersökningar. De flesta av stenåldersboplatserna i området ligger på den västra sidan av ancylustransgressionens strandvall och är i flera fall fyndrika. En av boplatserna är mycket fyndrik och (L1957:4385) ligger vid Beteby, cirka 700 meter söder om den nu aktuella utredningen. Boplatserna dateras till tidig- eller mellaneneolitikum och har ett fyndmaterial som bland annat visar på tillverkning av fyrsidiga flintyxor, antingen som nyproduktion eller omhuggning. Det finns även ett antal mer fyndfattiga stenåldersboplatser som ligger öster om strandvallen, i den åt öst svagt sluttande åkermarken. Ser man till de resterande boplatserna som ligger i anslutning till utredningsområdet dateras tio av dessa till neolitikum genom närvaron av slipade yxfragment och slipade avslag. På två av lokalerna har det tillvaratagits flathuggna pilspetsar och en tunnbladig flintyxa, daterade till senneolitikum. Det går i nuläget inte att svara på om skillnaden i fyndmängd och lokalernas placering beror på kronologiska, funktionella eller postdepositionella faktorer.

Syfte och frågeställningar

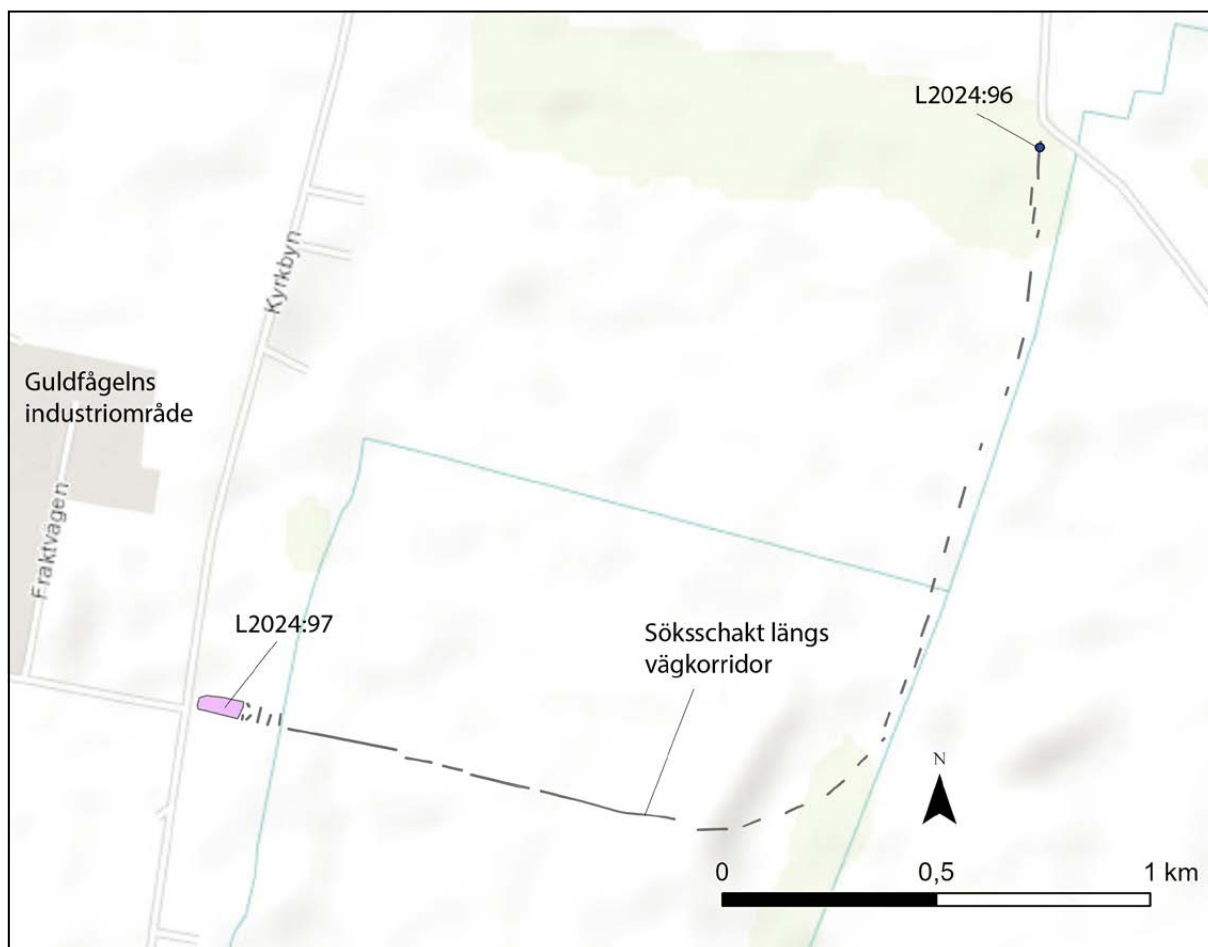
Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra om arbetsföretaget skulle innebära att sedan tidigare okända arkeologiska lämningar skulle komma att beröras av vägomläggningen. Arbetet syftade också till att avgränsa eventuella

arkeologiska lämningar. Undersökningsresultatet skall kunna användas av länsstyrelsen i dess fortsatta beredning av ärendet. Vidare skall resultatet kunna ligga till grund för kommunens fortsatta hantering av vägbyggnationen.

Metod och genomförande

Vid den arkeologiska utredningen hade Mörbylånga kommun markerat den planerade vägkorridoren fysiskt i fält med stakkäppar. Utsättningen skilde sig något gentemot Länsstyrelsens utredningsområde. Vid sökschaktningen följdes den utstakade vägkorridoren. De undersökta sökschakten anläggningar/mörkfärgningar och framkomna fynd mättes in med RTK-GPS.

Den arkeologiska utredningen genomfördes i form av sökschaktning med hjälp av grävmaskin. Den planerade vägsträckningen var drygt två kilometer lång. Vid utredningen grävdes 39 schakt som tillsammans utgjorde en drygt 990 meter lång sträcka och motsvarade en yta på drygt 1500 m² (fig. 1).

Figur 1. Schaktplan med de undersökta sökschakten och de nyregistrerade lämningarna längs den planerade vägkorridoren. Den rosa ytan visar på boplatsens i nuläget kända utbredning inom vägkorridoren.

Figur 2. I den sydvästra änden av vägkorridoren skulle den planerade vägen skära igenom strandvallen efter ancylustrandvallen.

Längs sträckningen över åkermarken grävdes sökschakt med jämna mellanrum centralt i vägkorridoren. I den västra delen av vägsträckning höjer sig topografin upp mot strandvallen efter ancylustransgressionen (fig. 2). Sökschakten uppe

på strandvallen anpassades efter vegetationen och topografin i området. På strandvallen grävdes ett djupschakt för att avgöra om det förekom över- eller omlagrade boplatslämningar.

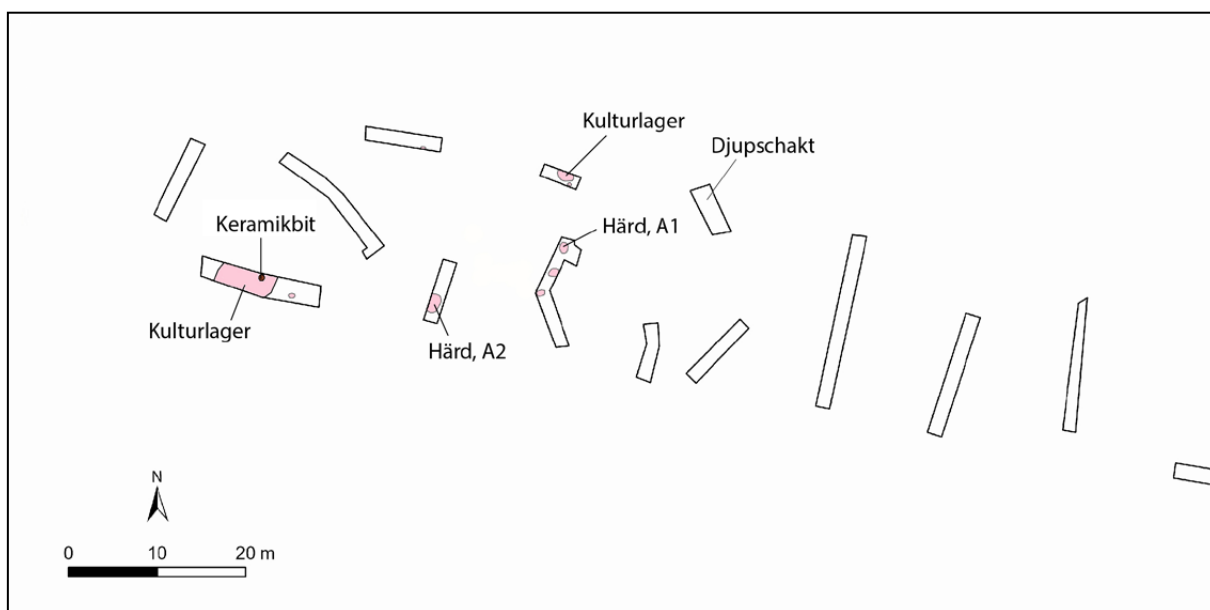
Resultat

Längs vägsträckningens östra kant utgjordes de underliggande sedimenten av postglacial finsand som ställvis överlagrats av torv. I den resterande åkermarken består de underliggande sedimenten av morän och moränlera. I den västra delen av utredningsområdet höjer sig topografin och sedimenten utgörs av pålagrat svallgrus och sand efter ancylustransgressionen.

Ser man till de arkeologiska lämningar som framkom i samband med utredningen var de relativt sparsamma och framkom inom två ytor. I den nordöstra delen av utredningsområdet framkom en bit övrigt slagen senon/danien flinta i matjorden. I övrigt framkom inga anläggningar eller ytterligare fynd i anslutning till den lösfunna flintan, vilken återdeponerades. Längs den resterande

vägsträckningen över åkermarken höjde sig åkermarken mycket svagt upp mot ancylustransgressionens strandvall. Längs denna sträckning framkom inget av antikvariskt intresse.

Längst i väster skär den planerade vägsträckningen rakt igenom strandvallen efter ancylustransgressionen. I strandvallen grävs 13 schakt (fig. 3). Eftersom det inte går att se hur topografin sett ut innan strandvallen svallades upp på platsen grävdes ett djupschakt i den topografiskt högre delen av strandvallen i syfte att konstatera om det fanns över- eller omlagrade fynd från tiden före ancylustransgressionen (fig. 4). Djupschaktet var drygt 2,2 meter djupt och uppvisade en tydlig stratigrafi med strängar av vattenavsatta grusigare sediment. Delar av de grusigare sedimenten granskades för

Figur 3. Längs den västra kanten av strandvallen framkom boplatslämningar i form av bl.a. kulturlager, härdar och en keramikbit. De kulturhistoriska lämningarna är rosafärgade på bilden.

Figur 4. Uppe på strandvallen undersöktes ett djupschakt för att konstatera om det förekom svallat fyndmaterial i transgressionssedimenten.

Figur 5. En av de förhistoriska härdar (A1) som framkom vid sökschaktningen.

att konstatera om det fanns svallade fynd, vilket det inte gjorde. I den östliga delen av strandvallen grävdes ett ca 0,8 meter djupt sökschakt igenom den pålagrade strandvallen. Den nedersta delen av strandvallen var mörkare av humus vilket sannolikt utgörs av organiskt material som pålagrats på baksidan av strandvallen vid storm och högre vattenstånd.

På den västra delen av strandvallen framkom sju mörkfärgningar vid sökschaktningen, två av mörkfärgningarna utgjordes av härdar (fig. 5). Utöver detta påträffade två kulturlager. I det ena lagret tillvaratogs en keramikbit (KLM 46856:1). Den tillvaratagna keramikbiten utgjordes av en mynningsbit av ett relativt tjockt och granitmagrat gods (fig. 6). Mynningskanten var förtjockad, vilket möjligen indikerar en datering till senneolitikum (se t.ex. Strömberg 1955).

Figur 6. Vid utredningen tillvaratogs en granitmagrad keramikskärva i ett av de kulturlager som framkom. Överst på skärvan syns den förtjockad mynningskanten.

Tolkning och åtgärdsförslag

Vid undersökningen nyregistrerades två lämningar längs den planerade vägsträckningen, en fyndplats (L2024:96) och en boplats (L2024:97).

Den nyregistrerade fyndplatsen utgjordes av en bit övrigt slagen flinta. Vid sökschaktningen framkom inga ytterligare arkeologiska lämningar i området runt fyndplatsen. Kalmar läns museum anser att det vetenskapliga värdet är begränsat och förordar inte några ytterligare antikvariska åtgärder i anslutning till fyndplatsen (L2024:96).

Vid sökschaktningen framkom en boplats (L2024:97) på den västra kanten av strandvallen efter ancylustransgressionen. De framkomna lämningarna utgörs av flera mörkfärgningar, två hårdar och en keramikskärva. Kalmar läns museum anser att lämningarna ligger i ett sammanhang med ett flertal lämningar som har ett stort vetenskapligt värde. Kalmar läns museum anser att lämningarna bör undersökas vidare, om ytan skall exploateras.

Referenser

- Arne, T. J. 1909. Stenåldersundersökningar II. En öländsk gånggrift. *Fornvännen* 4, sid 86–95.
- Ahlström, T. 2004. Grave or Ossary? Osteological Finds from a Recently Excavated Passage Tombs in Falbygden. ur *Coast to coast - arrival: results and reflections: proceedings of the final Coast to Coast Conference, 1-5 October 2002 in Falköping, Sweden*. Red Knutsson, H. sid 232–258.
- Ahlström, T. 2009. *Underjordiska dödsriken: humanosteologiska studier av neolitiska kollektivgravar*. Coast to coast- books nr 18. Institutionen för arkeologi, Göteborgs universitet.
- Alexandersson, K. 2005. Arkeologisk undersökning i Mysinge år 2004: Undersökning av gånggrift raä 85, Resmo socken, Mörbylånga kommun, Öland. Teknisk rapport. Högskolan i Kalmar.
- Alexandersson, K. 2015. Ölandsprojektet – att inventera ett landskap. Ur *Grävda minnen: från Skedemosse till Sandby borg* (red.) Arnell, K-H. & Papmehl-Dufay, L. Kalmar läns museum. sid 22–35
- Alexandersson, K. 2024. Ledningsdragning vid gånggrift. Arkeologisk förundersökning 2024 (L1956:1563, Mysinge 1:3, Resmo socken, Mörbylånga kommun, Kalmar län, Öland) Arkeologisk rapport 2024:29. Kalmar läns museum.
- Lidén, K. 1995. *Prehistoric diet transitions, an archaeological perspective*. Diss. Theses and papers in scientific archaeology. Arkeologiska forskningslaboratoriet Stockholms universitet.
- Papmehl-Dufay, L. 2006. *Shaping an identity: pitted ware pottery and potters in south-east Sweden*. Diss. Stockholms universitet.
- Strömberg, M. 1955. En östskånsk boplats från senneolitisk tid. *Fornvännen*. Journal of Swedish antiquarian research. sid 65–79.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	4590_2024
Kalmar läns museums dnr:	33-191-2024
Projektnummer KLM:	24_34
KMR uppdragsnr:	202400857
Uppdragsgivare:	Mörbylånga kommun
Landskap:	Öland
Kommun:	Mörbylånga
Socken:	Mörbylånga
Fastighet:	Mörbylånga Beteby 3:5 m.fl.
Lämningsnr:	L2024:96, L2024:97
X koordinat:	6263690 (N)
Y koordinat:	586651 (E)
Latitud:	56°30'34.6"N
Longitud:	16°24'28.8"E
M ö.h.:	10–14
Fältarbetstid:	2024.09.03–24.11.13
Antal arbetsdagar:	3
Personal:	Kenneth Alexandersson, Cecilia Ring
Fyndnummer:	KLM 46856:1
Fynd:	Fynden förvaras i väntan på fyndfördelning i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade i en för ändamålet upprättad Microsoft Access-databas.
Tidsålder:	Förhistorisk tid
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	RTK-GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

